

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ**

**ИСЛОМ КАРИМОВ НОМИДАГИ
ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ТЕХНИКА УНИВЕРСИТЕТИ**

Таълим тизимида ижтимоий-гуманитар фанлар

4

ISSN 2181-7286

Илмий-методологик ва илмий-услубий журнал 2002 йилдан бошлаб
чиқа бошлаган, йилига 4 марта чоп
этилади

Таъсисчи:

**И.КАРИМОВ НОМИДАГИ
ТОШКЕНТ ДАВЛАТ
ТЕХНИКА УНИВЕРСИТЕТИ**

Бош муҳаррир

и.ф.д., проф. А.Қодиров

Бош муҳаррир ўринбосари

доц. А.Мирзаев

Масъул котиб

Кат.ўқит.А.Бозоров

Жамоатчилик кенгаши:

Проф. С. М. Турабджанов (раис), проф.
О.О.Зарипов, проф. Т.М.Ахмедов, проф.
Н.Ф.Зикрилласев, доц. Б.Х.Мирзаахмедов.

Тахрир хайъати:

Проф. Х.П.Абулқосимов, проф.
М.Л.Турсунходжаев, проф. А.А.Хошимов,
проф. Т.М.Ахмедов, проф. Б.А.Хасанова,
проф. А.И.Архипов, проф. И.Эргашев, проф. С.
Отамуродов, проф. Н.Жўраев, проф.
Р.Самаров, проф. М.Мирқосимова, проф.
Б.С.Сиддиқов, проф. У.Махкамов, проф.
Ғ.Б.Шоумаров, проф. М.Бекмуродов, проф.
Ф.Халилов, проф. З.Қодирова.

Тахририят манзили:

100095, Тошкент – 95, Университет
кўчаси, 2. тел:246-53-16, www.tdtu.uz E-mail:
Ijtimoiy-fanlar@rambler.ru

Журнал Ўзбекистон матбуот ва ахборот
агентлиги томонидан рўйхатга олинган,
2007 йил 22 январь,

№ 0205 сонли гувохнома
ISSN 2181-7286

Журналда маълумотлар босилганда
далиллар кўрсатилиши шарт. Журналда
чоп этилган маълумот ва келтирилган
далилларнинг аниқлиги учун муаллиф
жавобгардир.

М У Н Д А Р И Ж А

ИҚТИСОД

Тўрабекова Г.И. Иқтисодий муносабатлар тизимида аграр муносабатларнинг ўрни.....	5
Турсунов А.М. Иқтисодиётни тартибга солишнинг кейинсчак назарияси ва унинг аҳамияти хусусида.....	13
Қориева Л.С. Саноат тармоқларида инновацион фаолиятни ривожлантириш йўналишлари.....	17
Исхоков А.Қ. Республикада ҳудудларини комплекс ривожлантириш.....	22
Джураев Х. Мехнат ресурслари ва унинг мазмуни.....	30
Саидкаримова М.И. Макроиқтисодий муносабатни кейинсча таҳлили.....	38

ПЕДАГОГИКА ВА ПСИХОЛОГИЯ

Рахмонова Ю.Х. Замонавий шароитда ўқитувчи шахсига қўйиладиган талаблар.....	45
Абдуллаева Р.Р. Ўқитувчилик санъати ўқиш масалаларини ҳал этиш санъатидир.....	54
Ташпулатова М.А. Ўқитувчининг креатив қобилияти.....	61
Халикова Л.У. Инновация услубида ўқитиш олий таълим тизимини ривожлантиришнинг янги йўли.....	66
Камилова М.Г. Техника олий юртларида ўзбек тили гуруҳларида рус тилини ўқитиш масаласи.....	71
Шофқоров А.М. Фонетик такрорлар ва уларнинг услубий хусусиятлари.....	79
Джураева Ф.Ш. Техника соҳаси учун инглиз тилини ўқитишда энг самарали ёндашувлар.....	86
Мухамметов А.М. енгил атлетикачиларни мусобабаларга тайёрлаш методикаси.....	91

Ўзбекистон Республикаси
Ташқи Силламоси
Т.М. Рахмонова

УДК: 371.12: 347.622.7

ZAMONAVIY SHAROITDA O'QITUVCHI SHAXSIGA QO'YILADIGAN TALABLAR

ТРЕБОВАНИЯ К ЛИЧНОСТИ ПРЕПОДОВАТЕЛЯ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ ПРЕПОДОВАНИЯ

THE DEMANDS PUT TO THE PERSONALITY OF THE TEACHER IN THE MODERN CONDITIONS

Rahmonova Y.X. (kat.o'qituvchi TTYMI)

Ushbu maqolada pedagog faoliyatida o'z-o'zini faollashtirish zarurati, shuningdek o'qituvchining yaratuvchilik motivlarini shakllantirishning kerakligi to'g'risida va zamonaviy ta'lim tizmida innovatsion jarayonning ustuvor jihatlarini haqida so'z boradi.

Kalit so'zlar: ta'lim jarayoni, texnik vositalar, ta'lim metodlari, pedagogik mahorat, pedagogik va axborot texnologiyalari, zamonaviy o'qituvchi shaxsi: shaxsiy fazilatlari va kasbiy fazilatlari, zamonaviy ta'lim tizmi, komil shaxsni shakllantirish, innovatsion faoliyat.

В статье рассматриваются повышение педагогической деятельности преподавателя, в том числе необходимость формирования мотива созидательности и говорится о современной системе образования.

Ключевые слова: образовательная сфера, техническое средство, образовательная методика, педагогическое мастерство, педагогические информационные технологии, современная обучающая личность, личностные задачи и профессиональные задачи, современная образовательная система, формирование современного человека, инновационная деятельность.

In this article, it's informed about the necessity of the development of the pedagogical activity and the need of forming a teachers creativeness motives. Also, it discusses the priority side of the innovation process in modern educational system.

Key words: teaching process, technical equipment, methods of teaching, pedagogical proficiency, pedagogical and information technology, the personality of the modern teacher: personal merit and professional merit, modern educational system, to educate a mature person, innovation process.

Oliy o'quv yurtlarida talabalarning ilmiy-texnikaviy va ijodkorlik qobiliyatlarini o'stirish — har qanday tur, bosqich yoki darajadagi ta'limning asosiy

45

Бегуля Т.М. Рабаева

vazifalaridan biridir. Zotan, bugungi kun yoshlari texnika va texnologiya, iqtisodiyot asoslari borasidagi bilimlardan xabardor bo'lsa-yu, ulardan foydalanish ko'nikmalariga ega bo'lmasa, u ko'zlangan maqsadga erisha omaydi. O'zlashtirilgan bilimlarni amaliyotda qo'llash yo'llari va vositalarini bilishgina ishlab chiqarish jarayonlarini takomillashtirish, yangi texnika, mehnat qurollari va yangi texnologiyalar yaratish imkonini beradi.

Keng ko'lamli va mustahkam bilim, ko'nikma, malaka, qiziquvchanlik, tashabbuskorlik, muammolarni mustaqil hal etishda aniq maqsadga intilish va shaxsiy faoliyatga nisbatan talabchanlik talaba yoshlar ijodkorlik qobiliyatlarini shakllanishining zaminidir.

Talabala ijodkorlik qobiliyatini shakllantirishning muhim sharti bu – faoliyatdir. Demak, pedagogning asosiy vazifasi ushbu faoliyatni tashkil etish shakl, metod, usul, vosita va yo'nalishlarini belgilab beruvchi zarur axborotlar bilan ta'minlash hisoblanadi. Axborot ta'minotining haddan ziyodligi ham vazifani ijobiy hal etmaydi. Shu sababali axborot ta'minotini pedagogik jihatdan boshqarish, ularning ilg'or texnika va texnologiya yutuqlari bilan boyitilganligini hisobga olish maqsadga muvofiqdir.

Maqsadli pedagogik boshqarish o'z mazmuniga ko'ra vaqt omili vasharoitiga qarab bir necha guruhlariga bo'linadi. Yo'nalish mazmuni esa, shartli ravishda iqtisodiy, ijtimoiy, siyosiy, g'oyaviy va ilmiy-texnikaviy maqsadlar sifatida guruhlanadi.

Ilmiy-texnik ijodkorlik faoliyatiga tayyorlashning muhim sharti maqsadli pedagogik boshqarishda qatnashuvchi shaxsni yuqori darajadagi obyektiv axborotlar bilan ta'minlash hisoblanadi. Obyektiv axborotgina maqsadga yo'naltirilgan faoliyat uchun harakatlantiruvchi vosita bo'la oladi.

Insonning miyasi turli xil axborotlarni turli darajada qabul qilish qobiliyatiga ega, bu esa ma'lumotlarni yengil, erkin va qiziqarli uzatishni talab etadi. Texnik vositalardan mashg'ulotlar o'tkazish jarayonida samarali foydalanish didaktika muammosi hisoblanib, asosan, ko'rsatmalilik prinsipini ta'minlash borasidagi faol harakat, usul deb baholanadi. Ta'lim jarayonida ko'rsatmalilik zarurati bilish jarayonining xarakteri, ya'ni jonli mushohadadan abstrakt tafakkurga, undan keyin esa amaliyotga o'tishi bilan bog'liq. Pedagog va psixologlarning ta'kidlashicha, sezgi va tasavvur qilishdan tashqarida fikrlar harakatlanmaydi, shuningdek, o'qitish jarayonida ham olg'a siljish bo'lmaydi. Demak, ko'rsatmalilik faqat ongga ta'sir etish bilan chegaralanmasdan o'rganuvchidan ma'lum his-hayajonli, motivni ham yuzaga chiqaradi, his etish va mantiqiy fikrlash birligi asosidagina egallangan bilimlar mustahkamlanadi.

Bugungi kunda ta'limni rivojlantirishning yangi pog'onasida o'qitishni texnik vositalarsiz ko'tarib bo'lmaydi. Zamonaviy pedagogik texnologiyalarning muhim ko'rsatkichlaridan biri – axborotlarni o'quvchitalabalarga uzatish tezligi aynan shu vositalar yordamida ta'minlanadi. Shunday qilib, fanning rivojlanishi bilan ilmiy-texnik taraqqiyot bir-birini taqozo etib, ijodiy faoliyatni tashkil etish jarayonini axborotlar bilan ta'minlash muayyan darajada boshqarish yo'nalishlarini o'z ichiga

oladi. Ammo o'quv mashg'ulotlarini ta'lim metodlari bilan boyitish ta'lim tizimi va mantiqini buzmasligi kerak. Zamonaviy pedagogik texnologiya talabalarda ijodiy qobiliyatni shakllantirishga imkon beruvchi axborotlar yig'ish hamda ulardan mashg'ulot jarayonida foydalanish yo'lida ma'lum imkoniyatlarni yaratadi. Ushbu ma'lumotlar esa fan asoslarining axborot ta'minoti mazmuni va ijodkorlik metodlarini boshqarish imkoniyatlarini belgilaydi. Talabalarni ijodiy faoliyatga tayyorlash jarayonining samarasi ko'p jihatdan uning axborot ta'minotiga ega bo'lishini va pedagogik jihatdan boshqarish yo'nalishlarining tizimli hamda uzluksiz bo'lishini taqozo etadi.

Bugungi kun mutaxassisi har tomonlama rivojlangan yuqori darajadagi intellektga ega bo'lgan, fan asoslarini chuqur o'rgangan bilimdon, zukko, dono, fidoiy, ma'rifatli va ma'naviyatli inson bo'lishi kerak. U o'z mutaxassisligi, masalan, iqtisodchilikdan tashqari, xorijiy tillardan birini bilishi hamda AKT dan foydalana olishi shart.

Zamonaviy pedagog yuqori madaniyatli, xalqimiz tarixini chuqur biladigan va uning kelajagi uchun jon kuydiradigan insonparvar va oliyjanob kishi bo'lishi kerak.

Uzluksiz ta'lim tizimini amalga oshirish jarayonida yosh avlodni ko'ngildagidek o'qitish va tarbiyalash haqida gap borar ekan, bunday g'oyat murakkab va ko'p qirrali vazifani faqat yuksak malaka va pedagogik mahoratga ega bo'lgan o'qituvchi kadrlar bilangina amalga oshirish mumkinligini ta'kidlash lozim.

Shunday ekan, o'qituvchilik - katta san'atdir. Bu san'atga u yoki bu pedagog osongina, o'z-o'zidan erisha olmaydi. Shuning uchun, o'qituvchilik kasbiga, ya'ni sog'lom avlod uchun chinakam murabbiy bo'lishga havasi, ishtiyoqi zo'r, zamon talablarini tez va chuqur tushunadigan, o'zining ilmiy, ijtimoiy-siyosiy saviyasini, pedagogik mahoratini izchillik bilan amalga oshirib boruvchi, mustaqillik g'oyasi va mafkurasi bilan puxta qurollantirilgan, haqiqiy vatanparvar va mehnatsevar kishilargina erisha oladilar.

Pedagogik mahorat tug'ma talant yoki nasldan-naslga o'tuvchi xususiyat emas, balki uning negizida izlanish va ijodiy mehnat yotadi. Shuning uchun ham pedagogik mahorat hamma o'qituvchilar uchun standart, ya'ni bir qolipdagi ish usuli emas, balki u har bir o'qituvchining o'z ustida ishlashi, ijodiy mehnati jarayonida tashkil topadi va rivojlanadi.

Bu jarayonda ilg'or o'qituvchining pedagogik mahorati va tajribalarini boshqa o'qituvchi o'rganishi, undan ijodiy foydalanishi va o'z faoliyatini ilg'or tajribalar bilan boyitishi zarur. O'qituvchining pedagogik mahorati, asosan, sinfda, auditoriya mashg'ulotlarida yaqqol ko'rinadi. Chunki o'quv mashg'ulotlari o'zining mazmun va mohiyatiga ko'ra o'qituvchining o'quv yurtidagi asosiy ishidir. Shuning uchun u ilmiy-g'oyaviy jihatdan yetuk va ommabop bo'lishi, turmush bilan, o'quvchi yoki talabalarning tayyorgarlik darajasi bilan uzviy aloqador bo'lishi zarur. Ta'lim jarayonida o'qituvchi bilan o'quvchi yoki talabalar o'rtasida o'zaro jonli til muloqoti, fikr almashuv munosabatlari, samimiy hurmat

va asosiy maqsadga erishishda yaqin hamkorlik lozim. Mazmuni sayoz, amaliy tajribadan, turmushdan ajralib qolgan, umumiy soʻz va quruq nasihatguylikdan iborat boʻlgan, rasmiyat uchun yuzaki oʻtkaziladigan dars (maʼruza) va boshqa oʻquv mashgʻulotlari oʻquvchi talabalarni qiziqitirmaydi, ularni ilmiy, gʻoyaviy jihatdan yetarli oziqlantirmaydi. Shu sababli, oʻquv mashgʻulotlarini shunday tashkil qilish kerakki, ularning taʼsirida talabalarda shu fanga nisbatan turli qarashlar, ilmiy tafakkur va eʼtiqodlar vujudga kelishi va shakllanishi kerak.

Taʼlim va tarbiya jarayoni taʼsirchanligining yanada yuksak boʻlishi oʻqituvchining ilmiy salohiyatiga, yoshlar oldidagi obroʻsiga, shaxsiy sifatlariga, ilmiy isteʼdodiga, taʼlim sohasidagi tajriba va mahorati hamda oʻquvchi yoki talabalar bilan oʻrnatilgan doʻstona munosabatiga bogʻliqdir.

Zamon talablari professor-oʻqituvchilarning oʻzlarida mavjud boʻlgan bilim va saviya bilan cheklanib qolmasdan, xorijiy mamlakatlar tajribasini qunt va sabot bilan oʻrganib, magʻzini chaqib, undan keyin oʻz talabalariga saboq berishlari zarurligini taqozo etadi.

Pedagogik faoliyat samarasi oʻqituvchining pedagogik qobiliyati qay darajada shakllanganligiga ham bogʻliqdir. Qobiliyat-faoliyat jarayonida paydo boʻladi va rivojlanadi, deb taʼkidlanadi Jumladan, bilish qobiliyati, tushuntira olish qobiliyati, nutq qobiliyati, obroʻrttira olish qobiliyati, muomala qila bilish qobiliyati kabilar.

Pedagogik qobiliyat va mahorat oʻqituvchida osonlik bilan shakllanmaydi. Bu kasbni tanlagan kishi oʻz maqsadiga erishish uchun uzluksiz oʻqishi, oʻrganishi va izlanishi, ijodiy mehnat qilishi, oʻz yurti va dunyodagi real voqelikni tez anglashi va oʻz mehnatining mamlakat uchun qanchalik zarurligini chuqur his qilishi zarur.

Oʻqituvchining pedagogik mahorati haqida fikr yuritar ekanmiz, uning ongligiga, milliy gʻoya va mafkuraga sodiqligiga, bilish va fikr doiralarining kengligiga, oʻz vazifasiga munosabatiga eʼtibor bermok kerak. Ayniqsa, pedagogik mahorat bobida oʻqituvchining fikr doirasi keng boʻlish zarurligini alohida hisobga olish lozim. Chunki kishida bilim va fikr mukammal boʻlmasa, u kamolotga erisha olmaydi. Darhaqiqat, kishi u yoki bu masalani, albatta fikr orqali hal etadi. Shuning uchun, pedagogik mahorat sohibi boʻlishga intilgan kishi, shubhasiz, oʻz bilimini doimo kengaytirishi, oʻzining oʻquvchi yoki talabaga maʼnaviy-axloqiy taʼsir etuvchi gʻoya va fikrlarini yangilab borishi zarur. Buning uchun u koʻp oʻqishi va oʻrganishi lozim. Oʻqituvchining pedagogik mahoratiga baho berishda uning taʼlimni qay darajada tashkil qila bilishi muhim ahamiyatga egadir.

Uzluksiz taʼlim tizimida dars va boshqa turdagi barcha oʻquv mashgʻulotlarini mukammal tashkil qilish—oʻqituvchining birinchi navbatdagi vazifasidir. Yuqori saviyada oʻtkazilgan mashgʻulotlar yoshlar ongida uzoq saqlanadi, ularda imon-eʼtiqod va mafkuraning shakllanishiga ijobiy taʼsir koʻrsatadi. Shu sababli, oʻqituvchining ilmiy saviyasi uning oʻz burchiga munosabati, yoshlarga murabbiylik ishtiyoqi, pedagogik mahorati va, eng avvalo, sifatli dars bera olishida koʻrinadi. Fan oʻqituvchisining faoliyatiga beriladigan baho darajasini ham dars va boshqa turdagi mashgʻulotlarning sifati belgilaydi.

Yuqorida qayd etilgan fikrlardan bugungi kun oʻqituvchisi shaxsiga nisbatan

qo'yilayotgan talablar mazmuni anglaniladi. Zamonaviy o'qituvchi qanday bo'lishi lozim?

O'qituvchi maxsus pedagogik, psixologik va mutaxassislik ma'lumoti va metodik tayyorgarlikka, shuningdek, yuksak axloqiy fazilatlarga ega shaxs sanaladi.

Zamonaviy o'qituvchi shaxsida quyidagi fazilatlar namoyon bo'la olishi kerak:

1. O'qituvchi jamiyat ijtimoiy hayotida ro'y berayotgan o'zgarishlar, olib borilayotgan ijtimoiy islohotlar mohiyatini chuqur anglab yetishi hamda bu borada o'quvchilarga to'g'ri, asosli ma'lumotlarni berib borishi lozim.

2. Zamonaviy o'qituvchi ilm-fan, texnika va texnologiya yangiliklari va yutuqlaridan xabardor bo'lishi talab etiladi.

3. O'qituvchi o'z mutaxassisligi bo'yicha chuqur va puxta bilimga ega bo'lishi, o'z ustida tinimsiz ishlashi va izlanishi lozim.

4. O'qituvchi pedagogika va psixologiya fanlari asoslarini puxta bilishi, ta'lim-tarbiya jarayonida o'quvchilarning yosh va psixologik xususiyatlarini inobatga olgan holda faoliyat tashkil etishi kerak.

5. O'qituvchi ta'lim-tarbiya jarayonida eng samarali shakl, metod va boshqalardan unumli foydalana olish imkoniyatiga ega bo'lmog'i darkor.

6. O'qituvchi ijodkor, tashabbuskor va tashkilotchilik qobiliyatlariga ega bo'lishi shart.

7. O'qituvchi yuksak darajadagi pedagogik mahoratga, chunonchi, kommunikativlik layoqatiga ega bo'lishi, pedagogik texnika, nutq, yuz, qo'l-oyoq va gavda harakatlari (mimika, jest, pantomimika) qonuniyatlarini chuqur o'zlashtirib olishga erishishi lozim.

8. O'qituvchi yuksak nutq madaniyatiga ega bo'lishi va uning nutqi bir qator sifat va xususiyatlarga ega bo'lishi kerak.

9. O'qituvchi kiyinish madaniyatiga (sodda, ozoda va bejirim kiyinish, ta'lim-tarbiya jarayonida o'quvchilarning diqqatini ko'p jalb etuvchi turli xil bezaklar(qimmatbaho taqinchoqlar va yorqin rangli pardoz-andoz vositalari)dan ortiqcha va o'rinsiz foydalanmaslik, fasl, yosh, gavda tuzilishi, yuz qiyofasi, hatto soch rangi va turmagiga muvofiq ravishda kiyinishga odatlanish kabilar) ega bo'lishi lozim.

10. O'qituvchi shaxsiy hayotda pok, atrofdagilarga o'rnak bo'la olishi lozim.

O'qituvchi shaxsining mazkur talablarni o'zida aks ettira olgan ichki va tashqi qiyofasi uning o'quvchilar va hamkasblari hamda ota-onalar o'rtasida obro'-e'tibor qozonishini ta'minlaydi.

Uzluksiz ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlarning ikki muhim ko'rsatkichi – sifat va samaradorlik aynan o'qituvchining salohiyati va kasbiy mahoratiga uzviy aloqadordir. Uning kasbiy talabnomasi(professiogrammasi) kun sayin kuchaymoqda.

Ta'lim tizimini insonparvarlashtirish (gumanizatsiyalash) muammosi kun tartibiga qo'yilgan bugungi kunda o'qituvchi shaxsining insonparvarlik jihati

yaratishni taqozo etadi.

O'quv-tarbiya dasturlarining ta'sirchanligi va tezkorligini ta'minlash, ta'lim jarayonini differensiatsiyalash muammosi bilan uzviy bog'liq.

Hozirgi sharoitda, so'zda emas, ishda uzluksiz ta'lim tizimiga ta'limni differensiyalash prinsip va mexanizmlarini joriy etish kerak.

Ta'limni differensiatsiyalash zamonaviy ta'lim tizimining asosiy xususiyatlaridan biridir. U o'quvchi-talabalarning shaxsiy ehtiyojlari, layoqati, imkoniyatlari, qiziqishlari, kasb tanlashidan kelib chiqqan holda turli ko'rinishda bilim olish imkoniyatini beradi.

O'quv-tarbiya jarayonida qatnashuvchi barcha sub'ektlarning o'zaro samarali ta'sirini ta'minlovchi mexanizmlar va shart-sharoitlarni yuzaga keltirish zarur. Umuman olganda, ushbu tizimning barcha tarkibiy qismlari – oila, uzluksiz ta'lim, mahalla, jamoat birlashmalari, jamg'armalar mavjud. Biroq, birinchidan, ularning o'z ichidagi samaradorlik faoliyatini ko'tarish, ikkinchidan, samarali ta'sirchanlik, ya'ni uzviyligi, bir-biriga chambarchas bog'liqligidan kelib chiqib ularning faoliyatini takomillashtirish lozim. Ta'lim muassasalarining faoliyatini ijtimoiy institutlar sifatida tubdan qayta ko'rib chiqish zarur. Bunda, maktab, litsey, kollej, institutlarni nafaqat ilm-fan maskani, balki haqiqiy madaniy-ma'rifiy markazlarga aylantirish kerak. Ular mahalla, oila, jamoat birlashmalari bilan yaqindan aloqada bo'lishlari shart. Ushbu maskanlarda ijod qilish ruhi, ijtimoiy faollik, shaxsiy ishtirok, o'zaro hamkorlik muhitining yaratilishi, bir tarafdin, mustaqil fikr yurituvchi shaxsni tarbiyalashga, ikkinchi tarafdin, yangi ijtimoiy muhit, tafakkurning shakllanishiga olib keladi.

Oliy o'quv yurtlarida olib boriladigan mashg'ulotlarda hamkorlikda o'qitish texnologiyasining guruhlarda o'qitish, zigzag yoki arra, kichik guruhlarda ijodiy izlanishni tashkil etish metodlaridan foydalanish uchun pedagog har bir metodning didaktik maqsadini anglagan holda o'quv topshiriqlarini tuzadi va ulardan o'z o'rnida foydalanish yo'llarini belgilaydi.

Hozirgi kunda juda ko'p metodist va pedagog olimlar «Zamonaviy pedagogik texnologiyalar» talaba-o'quvchilarga ta'lim-tarbiya berishda ko'zlangan maqsadga erishishni to'la kafolatlaydi, deb qaralmoqda. To'g'ri, zamonaviy texnologiyalar yordamida ishlab chiqarishda boshqaruvchidan katta kuch talab qilinmaydi. Maxsus texnologiyaning o'zi qo'yilgan maqsadga to'la erishishni kafolatlaydi. Ammo bu nazariyani pedagogik texnologiyada to'laligicha qabul qilib bo'lmaydi, chunki bunda ob'ekt shaxs bo'lib, uning ongi taklif qilinayotgan texnologiyani to'laligicha qabul qila olmaydi, aksincha uni inkor qilishi mumkin. Shuning uchun ham zamonaviy pedagogik texnologiyalarni ta'lim jarayoniga kiritishda uning boshqaruvchisi bo'lgan pedagog ko'zlangan maqsadga erishishning bosh kafolatchisi bo'ladi. Demak, zamonaviy pedagogik texnologiyalarni uning asosiy negizi bo'lgan axborotlar texnologiyasini ta'lim tizimiga joriy etishda uning boshqaruvchisi bo'lmish pedagogning tayyorgarlik darajasini birinchi o'rinda hal qilish lozim.

Oliy ta'limda zamonaviy pedagogik texnologiyalarni o'quv jarayoniga joriy

etish ko'lamini kengaytirish, bu yo'nalishda ilg'or pedagogik tajribalarni tatbiq etish, har bir fan bo'yicha bu sohada aniq rejalarni tuzish va amalga oshirish; darslik, o'quv qo'llanma, dastur, ma'ruza matnlarini tayyorlash, ilmiy-metodik ishlarda, o'quv-tarbiya jarayoniga zamonaviy axborot texnologiyalarini keng joriy etishni rivojlantirish, ularni axborot vositalari bilan ta'minlash hamda kommunikatsion tarmoqlarga bog'lash eng muhim vazifa hisoblanadi. Shuningdek o'qituvchi innovatsiya faoliyatiga ega bo'lishi kerak. Innovatsion faoliyat quyidagi asosiy funksiyalar bilan izohlanadi:

- kasbiy faoliyatning ongli tahlili;
- me'yorlarga nisbatan tanqidiy yondashuv;
- kasbiy yangiliklarga nisbatan shaylik;
- dunyoga ijodiy yaratuvchilik munosabatida bo'lish;
- o'z imkoniyatlarini ro'yobga chiqarish, o'z turmush tarzi va intilishlarini kasbiy faoliyatida mujassam qilish.

Demak, o'qituvchi yangi pedagogik texnologiyalar, nazariyalar, konsepsiyalarning muallifi, ishlab chiqaruvchisi, tadqiqotchisi, foydalanuvchisi va targ'ibotchisi sifatida namoyon bo'ladi.

Hozirgi jamiyat, madaniyat va ta'lim taraqqiyoti sharoitida o'qituvchi innovatsiya faoliyatiga bo'lgan zaruriyat quyidagilar bilan o'lchanadi:

- ijtimoiy-iqtisodiy yangilanish ta'lim tizimi, metodologiya va o'quv jarayoni texnologiyasining tubdan yangilashni talab qiladi. Bunday sharoitda o'qituvchining innovatsiya faoliyati pedagogik yangiliklarni yaratish, o'zlashtirish va foydalanishdan iborat bo'ladi;

- ta'lim mazmunini insonparvarlashtirish doimo o'qitishning yangi tashkiliy shakllarini, texnologiyalarini qidirishni taqozo qiladi;

- pedagogik yangilikni o'zlashtirish va uni tatbiq etishga nisbatan o'qituvchining munosabati harakteri o'zgarishi.

O'qituvchining innovatsion faoliyati tahlili yangilik kiritishning samardorligini belgilovchi muayyan me'yorlardan foydalanishni talab qiladi. Bunday me'yorlarga - yangilik, maqbullik (optimalnost), yuqori natijalilik, ommaviy tajribalarda innovatsiyani ijodiy qo'llash imkoniyatlari kiradi.

Ta'lim-tarbiyaviy jarayonni rivojlangan davlatlar tajribalari asosida takomillashtirish, uning ishtirokchilari – o'qituvchi va talaba-magistr faoliyatini «subyekt-subyekt» imkoniyatlari asosida tashkil etish zarurati bugun barcha oliy o'quv yurtlarida pedagogika va psixologiya fanlarini o'quv rejasiga kiritish lozimligini isbotladi. Endigi vazifa esa, bu fanlarni o'qitishga alohida e'tibor qaratish, pedagogik faoliyatning siru sinoatlarini tadqiq qilish asosida amaliy xulosalarni qo'lga kiritishdir.

Respublikada shaxs manfaati va ta'lim ustuvorligi e'tirof etilgan bir davrda pedagogika fani erkin shaxsni shakllantirish qonuniyatlari, yoshlar shaxsini hayotga moslashtirishning shakl va metodlari, mazmuni va prinsiplarini o'rganadi. Endilikda pedagogika o'z predmeti, fanlar bilan aloqasi, pedagogik bilimlar tizimi va ularning mantiqiy tuzilmasi, nazariy pedagogik bilimlarni tarbiyaga, ta'lim

amaliyotiga qo'llash masalalariga doir muammolarni qaytadan yangicha talqinda qo'yimoqda. Demak, pedagogikada tadqiqotlarning dolzarbligi, bir tomondan, jamiyat ehtiyoji – o'quv-tarbiya tizimini yanada rivojlantirish bilan, boshqa tomondan esa, pedagogik bilimlarning yangilanish va rivojlanish darajasi bilan belgilanar ekan.

O'qituvchi va talaba o'rtasidagi muloqot namunasining o'zgarishi innovatsion faoliyat shartlaridan biridir. Yangi munosabatlar an'analarda bo'lganidek, qistovlar, hukmga bo'ysunish kabi unsurlardan holi bo'lishi lozim. Ular tenglarning hamkorligi, o'zaro boshqarilishi, o'zaro yordam shaklida qurilgan bo'lishi darkor. Ular munosabatlaridagi eng muhim xususiyati bu o'qituvchi va talabaning ijoddagi hamkorligidir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Azizxo'jaeva N.N. O'qituvchi mutaxassisligiga tayyorlash texnologiyasi. – T.: TDPU, 2000. – 52 b.
2. Begimqulov U.Sh. Pedagogik ta'lim jarayonlarini axborotlashtirishni tashkil etish va boshqarish nazariyasi va amaliyoti: Pedagogika fanlari doktori. ... diss. – T., 2007.
3. Berdiev B. Ta'lim jarayonida o'quv mazmunini modernizatsiya qilish omillari. "Ta'lim, fan va innovatsiya" jurnali, 2015 yil, 2-son, 6-9-betlar.
4. Isyanov R.G. Oliy ta'lim muassasalari professor-o'qituvchilarini malakasini oshirish texnologiyalari. -T.: Fan, 2011. - 189 b.
5. Ishmuxamedov R.J. Innovatsion texnologiyalar yordamida o'kitish samaradorligini oshirish yullari. -T.: 2000. -161 b.
6. Musurmanova O. Ma'naviy qadriyatlar va yoshlar tarbiyasi. –T.: 1996 y.
7. <http://www.study.kz/1/8/157/sovremennaya-sistema-obrazovaniya-ssha>
8. https://en.wikipedia.org/wiki/Education_in_the_United_States
9. <http://www.faylasuf.uz/index.php/falsafa/>